

BILAGA: ÅTERKOMMANDE UPPGIFTSTYPER

Vissa uppgiftstyper återkommer under lektionerna, för att eleverna ska få öva på att använda metoderna och diskussionerna blir djupare. Dessa metoder är tankekarta, åsiktslinje och VTS, det vill säga Visual Thinking Strategies. Här hittar du detaljerade anvisningar för dem.

Tankekartan som grupparbete

En tankekarta kan användas för att åskådliggöra det ämne som man studerar eller för att ta fram idéer. En tankekarta gör det lättare att uppfatta stora helheter och förstå relationerna mellan olika saker.

Huvudtemat, det vill säga nyckelordet, skrivs mitt på ett tomt papper. Underordnade teman som hör till huvudtemat skrivs runtomkring nyckelordet. De olika punkterna kopplas ihop med över- och underordnade punkter med hjälp av linjer eller andra tecknade element. Man får gärna använda många olika färger, former och tecknade element. Syftet med kartans visuella mångsidighet är att åskådliggöra de inbördes relationerna mellan olika saker och göra det lättare att komma ihåg dem tack vare de starka visuella associationerna.

Öva tillsammans på tekniken genom att läraren utifrån gruppens idéer gör en tankekarta på tavlan, där nyckelordet är BARN.

Tankekartor används under flera av lektionerna i helheten Barnets rättigheter x 10. När de görs som grupparbeten bör man instruera grupperna att låta gruppens sekreterare samla in hela gruppens idéer och skriva in dem i tankekartan. Säg att du fäster särskild uppmärksamhet vid om hela gruppen deltar och om medlemmarna interagerar på ett bra sätt och uppmuntrar varandra.

Åsiktslinje

Gör plats i klassrummet eller gå ut i korridoren om det behövs. Fäst lappar i ändarna av "linjen" med texten "Håller med" respektive "Håller inte med". Alternativt kan man använda färgkodade papper (t.ex. rött och grönt).

Förklara för eleverna: "Jag ska läsa upp några påståenden. Fundera i lugn och ro på vad du tycker och ställ dig sedan på en punkt på linjen som representerar din åsikt. Försök inte påverka andras åsikter. Alla har rätt till en egen åsikt. Under diskussionerna ska ni lyssna uppmärksamt på de andras motiveringar."

Välj passande påståenden i listan eller hitta på egna. Om du vill kan du också låta eleverna vara med och hitta på påståenden. Man behöver inte diskutera alla påståenden, men man kan gå igenom vissa mer grundligt exempelvis så här: När eleverna har valt sina ställen på linjen kan de tyst diskutera med andra som står nära dem varför de valt just det stället. Sedan kan du be eleverna att gemensamt beskriva motiveringarna till sina val. Tanken är att alla har en åsikt, men ingen ska pressas att motivera sitt val högt om det inte känns bra att tala inför alla. I den gemensamma diskussionen kan du exempelvis fråga: "Skulle någon av er som har valt 'håller med' vilja berätta för oss alla vilka motiveringar ni har till ert val?" Du kan också fråga eleverna om någon vill byta plats efter att de hört de andras perspektiv.

Ett av målen med övningen är att lära sig att man får ändra åsikt!

VTS, Visual Thinking Strategies

"Konst- och mediebilder kan inspirera barn att diskutera barnets rättigheter. En bra och inkluderande diskussion om bilderna påverkar utvecklingen av barnets kritiska och kreativa tänkande och kan till och med leda till en attitydförändring." (Satu Itkonen)

VTS, Visual Thinking Strategies, är en metod för undervisning i visuella konstformer som utarbetats av den amerikanska psykologen Abigail Housen och museifonstraren Philip Yenawine. I USA används denna metod i många skolor. Metoden passar bra för helheten Barnets rättigheter x 10, eftersom den stärker barnets rätt till en egen åsikt (artikel 13). Denna metod kräver en trygg miljö och fungerar bäst med en mindre grupp. Det tar ungefär tio minuter att studera en bild. Se till att rättigheterna förverkligas även för de barn som finns på bilderna, alltså att de inte har avbildats exempelvis i väldigt ofördelaktiga situationer.

Skeden i metoden:

- 1) Man tittar på bilden under tystnad (några minuter).
- 2) Under tolkningen ställs frågor. Använd tre återkommande frågor:
  - Vad händer i den här bilden?
  - Vad får dig att tänka...?
  - Vad mer kan vi se i bilden?
- 3) Man drar inga slutsatser. Tacka gruppen.

Det kan gå till exempelvis så här:

- Be eleverna att titta noggrant på bilden i några minuter under tystnad.
- I metoden ingår tre frågor som styr diskussionen.
- Fråga: **"Vad händer i bilden?"** Låt en (frivillig) elev svara i taget. När en elev berättar, upprepa det hen säger med egna ord och visa det som hen menar på bilden.

Exempel:

Elev: "Det är barn som tvättar sig och han där vid kanten är glad och flickan med flåtor är rädd." Läraren: "Du tycker alltså att vi här ser barn som tvättar sig."

- Fråga **"Vad får dig att tänka...?"**

Exempel:

Läraren: "Vad får dig att tänka att den här pojken är glad och flickan är rädd?" Elev: "För att pojken ler och flickan se förskräckt ut." Läraren: "Du anser alltså att man ser på deras miner att den ena är glad och den andra rädd?" Elev: "Ja."

- Fråga: **"Vad mer kan vi se i bilden?"**

Exempel:

Elev 2: "Barnen är kanske på läger eller i en sådan där skola där man bor." Läraren: "Vad får dig att tänka på läger eller internatskola?" Elev 2: "För att de säkert inte hör till samma familj och det ser ut som att de är på väg att gå och lägga sig." Läraren: "Du tycker alltså att barnen verkar vara på väg att gå och lägga sig, och eftersom de verkar vara i samma ålder verkar det inte sannolikt att de är hemma."

- Fråga igen: **"Vad mer kan vi se i bilden?"**

Exempel:

Elev 3: "Den där bilden är säkert tagen för typ hundra år sedan." Läraren: "Vad får dig att tänka att bilden är hundra år gammal?" Elev 3: "Den är ju svartvit och barnens kläder ser väldigt gammaldags ut." Läraren: "Det att bilden inte är i färg kan alltså tyda på att det är en gammal bild, och barnens kläder såsom knäbyxor och hängslen som vi ser här (visa) kan vara från äldre tid."

Läraren: "Tack till alla."

Bild: Barn tvättar sig för kvällen för Helsingfors barnträdgårdars sommarkoloni. Okänd fotograf. 1918.
Källa: Helsingfors stadsmuseums samlingar.

Viktigt:

- Alla har rätt till sin egen tolkning. Man ska inte värdera tolkningarna genom att säga till exempel "Bra!" eller något liknande.
- Några elever kan yttra sig, men man bör inte ägna för mycket tid åt en bild. Kom ändå ihåg att det är viktigt att lyssna.
- Läraren upprepar alltid den hen hör med egna ord och pekar på de ställen på bilden som hen tror att eleven syftar på.
- Alltid när en elev gör någon tolkning preciserar man den med fråga 2, "Vad får dig att tänka...?" Om en elev till exempel säger att det är en glad flicka på bilden ber läraren eleven förklara varför hen drog slutsatsen att flickan är glad. Metoden stärker förmågan att sätta ord på saker och passar också utmärkt för elever som övar på språket.
- Man avslutar inte med någon sammanfattning av tolkningarna, utan tackar bara gruppen. Även de som inte får säga sina tolkningar högt får alltså tänka på sina egna tolkningar, och alla tolkningar är lika värdefulla och korrekta.

Du kan läsa mer om VTS-metoden i artikeln Vad ser vi när vi tittar på en bild? – Delaktighet och nya perspektiv med VTS-metoden (i materialbanken), som är skriven av Ateneums publikarbetschef Satu Itkonen.